

KIS-668 – Reveziadennoù ar vrezhonelezh

(PC da GE – 11 02 00)

E KIS-493, La-10, p. 351, petra dalvez “reveziadennoù” e “reveziadennoù ar vrezhonelezh zo dizungenezh”? Diouzh un tu all e klaskan levrioù war an darempredoù etre yezh ha hevelepted (ar gudenn zo penaos e c'hell ur yezh dont da vezañ gwelet evel dezverk pennañ an hevelepted. Alors qu'une langue est par définition détachée de toute référence à un lieu et à un temps, comment peut-on en faire la caractéristique principale d'un groupe, d'une communauté spécifique ? Sur quoi se base une telle conception de la langue ?)

(GE da PC – 13 02 00)

Er bomm a veneged eus KIS-493, La-10, p. 351 ez eus gant *reveziadenn* ur c'hemeradur un disterig disheñvel diouzh ar c'hemeradur yezhoniel. Er Yezhoniezh e konter *reveziadennoù* (Gl. *occurrences*) ar ger-mañ-ger, eleze an niver gwechoù m'emañ en un destenn. Deveret eo *reveziadenn* eus *revout* a gaver e henvrezhoneg er stumm *rebïd* "ez eus anezhañ" ; *revout* zo "bezañ bezant en un urzh a werc'helezh lavaret" : da skouer, ar ger mell *ar* a revez peder gwech er c'hevarad-mañ. Br. *revout* a droer e galleg dre *être, exister* met n'en deus nemet sterioù 'zo eus ar verboù-se.

Gallout kontañ reveziadennoù un arouez dibarek e-barzh un destenn a laka sevel an aters-mañ : penaos e c'hell un arouez bezañ war un dro *unel* (n'eus nemet ur ger mell *ar*) ha *liesel* (kontañ a reer pevar *ar* er c'hevarad) ? Ne c'haller respont nemet dre lakaat a-wel daou bar, ar par *erouez* a zo hini ar yezh bezant er c'homzoù, er skridoù hag ar par *dierouez* a zo hini ar yezh ennomp — war se e 'm eus skrivet da gentañ en *Emsav* 126, pp. 3-15, 10 pergen hag e meur a lec'h e-barzh *Lavar*, da skouer e KIS-302, La-08, pp. 201-202, en un destenn c'hallek ma troan *dierouez* dre an nevezc'her *inent*. Ar ger *dierouez* a biaouan “l'essence articulatoire et sonore” anezhañ “comme l'une des modulations, l'un des usages possibles de mon corps”, hervez komzoù MERLEAU-PONTY a venegan e KIS-302.

Ar ster a roan da *reveziadenn* a-zivout ar vrezhonelezh a ziraezin a-dreuz skouerioù. Un deiz ma c'houlenne Gab CHEREL ouzhin ha kontet 'm boa pet gwech e kaver banniel Breizh war luc'hskeudennoù n'ouzon mui pe gelaouenn, e verzhjomp e komzemp aze eus *reveziadennoù* ar Gwenn ha Du. An diforc'h oa ne gomzemp mui eus *reveziadennoù* un *arouez* (Gl. *signe*) evel er Yezhoniezh, met eus *reveziadennoù* un argel (Gl. *symbole*) ; deskrivadus e chome koulskoude ar saviad e termenoù a *arouez* hag a *zierouez* — ur skouer all a lakay a-wel penaos. Gwechall ez anavezemp ur c'helenner lise eus Brest a valee gant botoù koad dre straed Siam hag a yae e brezhoneg d'ar genwerzhourion. Mar en deskrivomp hervez ar goulun a-zioc'h e komzimp eus ur vrezhonelezh *erouez* e rezh daou seurt *reveziadennoù* : ar botoù koad hag ar brezhoneg, dizungenezh kaer enta evito da gaout un *dierouez* unel, ar bout brezhon ; mard eomp diouzh sell Merleau-Ponty, e stadimp n'eus mui anv eus un anien dibarek en distilhañ, hini an *arouez* (o tont *erouez* da skouer pa zistilhomp ar ger mell *ar*), met eus un anien er bout, ar bout brezhon (o tont *erouez* en *argeloù* ez eo ar botoù koad hag ar brezhoneg).

Da aters a gomprenan evel henn : perak ober gant *reveziadenn*, o lakaat un termen resis a Yezhoniezh da dalvout er-maez eus ar Yezhoniezh ? Gallet 'm bije komz eus *erzerc'hadennoù* (Gl. *manifestations*) ar vrezhonelezh. Hogen tremenet e vijen hebiou d'ar c'hevenebañ *arouez* / *argel*. Daou zoare a anavezomp da sellout ar brezhoneg : pe ez eo ur rouedad arouezioù n'eus anezhi nemet dre vezañ war un dro *dierouez* ennomp hag *erouez* en hon buhez hag, evel hon buhez, o kemmañ andiawel, pe ez eo un argel ken digemm hag erminigoù ha bandennoù ar banniel, digemm ivez e *zierouez*, ar bout brezhon, ar vrezhonelezh. Alese an enebiezh taer ouzh ar re a zo ar brezhoneg o kemmañ dre berzh o labour : ouzhpennañ ur ger d'ar yezh zo ken disakr hag ouzhpennañ ur vandenn d'ar banniel.

“La langue est par définition détachée de toute référence à un lieu et à un temps...” E-keñver ar bomm-se ganit e lakain ur bomm a zistagas Yann-Fañch FURIC : “Ar brezhoneg a vo pezh en lakaimp da vezañ.” Ha *despizañ* a c'haller *ar* yezh ? E degouezhioù 'zo, e keñverioù 'zo e c'hoarvez d' ur yezh mont dreist nep dave d' al lec'h ha d'an amzer. Dre nemedenn avat, n'eo ket dre zespizadur ! Un hent all a welan da ziraez an argraf, a zo stadañ : ne c'haller bezañ den hep piaouañ al lavar, ne c'haller piaouañ al lavar hep komz ur yezh, n'eus yezh hep yezherion o vevañ en ul lec'h hag en un amzer. Diouzh ur sell kentañ, hevelep steudad amplegadoù a gondaon mab den da vezañ den ul lec'h hag un amzer evel ma 'z eo ar voualc'h kondaonet da c'hwitellat ar c'han moualc'h betek he marv. E gwir, un niver tud zo mat ganto bezañ

tud eus ul lec'h hag eus un amzer hag o yezh zo dezho pezh ez eo he c'han d'ar voualc'h, ac'hoel ez int ken suj d' o dierouez hag an evn d' e c'henom (o yezh a vez moarvat o kemmañ gant ar bloavezhioù, met ent gouzañvat, da heul ar c'hemmoù a c'hoarvez e kenyezh o metou) ; a-douez ar re-se eo e savo difennerion ar yezh, houmañ neuze gourbonnet evel glad da ziwall, evel argel goubarzhelezh ur bobl, evel banniel hevelepted ur vro (e-giz perc'henned vras n' o deus nepred taolet troad en o douaroù, un darn vras eus difennerion ar brezhoneg ne ouzont ger brezhonek ebet). Tud 'zo neoazh a gav enk ar saviad bezañ den eus ul lec'h hag eus un amzer : deskiñ a reont yezhoù all ; alies avat en o deskont evel yezhoù eus ul lec'h all hag a-wechoù eus un amzer all : ober a reont evel ur voualc'h a zeskfe kan an drask ouzhpenn he hini, eus ur vac'h ez eont d'ur vac'h all. An hent da zivac'hañ diouzh “yezh ar meuriad” zo, nann he embreger evel tra ul lec'h piaouet gant ur bobl, met mont dezhi evel da lec'h al lavar : he lakaat da lavarout pezh n' he deus biskoazh lavaret. Daou boent a ranker menegiñ : an eil eo ar galloud gant mab den da dreiñ ouzh an tu-hont d' ar pezh a zo (da *reveziadennoù* ar bed), egile eo ar perzh gant ar yezh da vezañ araez an treiñ-se ouzh an tu-hont (araezioù all zo evel just met ar yezh eo moarvat an hini pennañ). Aze e tegouezhomp gant da lakadenn : ar yezh evel araez ar mont en tu-hont d' ar pezh a zo (ur mont hon eus anvet *hontkenderc'hañ, nit*) eo dres ar yezh o tistremen nep dave d' ul lec'h ha d' un amzer. N'eus netra gounezet en a-raok avat. Ar yezh a zistremen nep dave d' al lec'h ha d' an amzer, ya, met n' eo ket dre zespizadur, dre vurzhud ne lavaran ket.

Un evezhiadenn kent echuiñ. Lakaat ar yezh da lavarout pezh n' he deus biskoazh lavaret ne ezdalc'h ket a zamantiñ d' he stabilded. Moarvat ne welomp ket enni ur glad da virout digemm, koulskoude en he meromp evel ur c'hevala e sell d' ar c'henderc'hañ, ha dedreiñ a ra hi n' eo ket dre un distruj eus ar c'hevala, met dre berzh ma teu ar c'henderc'hadoù graet drezi da greskiñ ar c'hevala. C'hoarvezout a ra, dibaot tre, e reer kemmadoù bihan er c'hevala — abegoù kreñv a ranker kaout d' e ober. Er c'heñver-se ez eo a bouez diforc'hiñ daou seurt er c'hemmadoù graet d' ar yezh : diouzh un tu, ar c'hemmadoù graet e sell da greskiñ he loazioù lavarel (da heul diskar ar yezh e voe direet an daou raganv *henn*, diskouezell nepreizh, hag *en*, raganv gourel, d' ar furm hiron *hen* bet arveret er yezh lennegel betek 1960 ; distreiñ da *henn* hag *en*, ouzhpenn spisaat ar yezhadur, a roas tro da sevel termenoù evel *hennad*, h.a. diziouerus d' an devezout) ; diouzh an tu all, ar c'hemmadoù graet evit he c'hempenn diouzh reveziadennoù lec'hel pe amzerel (VALLEE en doa diforc'het *gwelout*, pennanor, diouzh *gwelet*, adanor, ha *gweled*, pennanv ; brezhonegerion 'zo hiziv o deus dilezet *gwelout* ha lakaet ar stumm *gwelet* en e lec'h war zigarez ma kaver hemañ aliesoc'h ent stadegel e-barzh an

teodyezhoù ha skridoù ar c'hantvedoù kent, o tiskouez e se bezañ prederiet kalz gant ur glad lec'hel hag amzerel a sonnont ha nebeut gant an araezioù kenderc'hañ a zioueront).